

Overgenomen uit: Begijnhofkrant 41 (2013) 10 - 12

60 JAAR BEGIJNHOFMUSEUM GEVIERT MET JUBILEUMCONCERT

Beknopte geschiedenis van het Begijnhofmuseum

Jeannine Corthals

Op 16 juni 2013 organiseerde de vzw De Vrienden van het Begijnhof van Turnhout, in samenwerking met de stad Turnhout en TRAM 41, een jubileumconcert ter gelegenheid van 60 jaar Begijnhofmuseum. Het Spiegel Strijkkwartet, bestaande uit Elisa Kawaguti (viool), Stefan Willems (viool), Leo De Nevel (altviool) en Jan Sciffer (cello), vertolkte werk van Joseph Ryelandt, Georges Lonque en Maurice Ravel. Het in 1996 opgerichte strijkkwartet verwierf snel nationale en internationale bekendheid. Het concerteerde in heel wat prestigieuze concertzalen en op talrijke nationale en internationale festivals. Het repertoire van het Spiegel Strijkkwartet omvat zowel grote tijdloze meesterwerken als hedendaagse, soms controversiële composities.

Het Begijnhofmuseum

Bij het begin van het Jubileumconcert verwelkomde Hugo Vanden Bossche, voorzitter van de vzw De Vrienden van het Begijnhof van Turnhout, de aanwezigen. Hij schetste een beknopt overzicht

van 60 jaar geschiedenis van het Begijnhofmuseum. Daarin kwamen het ontstaan, de groei en toekomst van dit prachtige museum aan bod.

Begijnenbeweging bewaren

Hugo: *“Het was in het jaar 1942 dat Maria Leysen als laatste begin werd geprofest. Na haar is er niemand meer ingetreden. Rond 1950 werkten en kerkten er in plaats van 370 in de 17de eeuw nog 10 begijnen op ons Turnhoutse begijnhof. Toen realiseerde iedereen zich dat de eens zo bloeiende begijnenbeweging op sterven na dood was. Gelukkig heeft E.H. Emanuel Frickel, die van 1948 tot 1980 de begijnenpastoor en naar eigen zeggen ook de bestuurder was, zoveel mogelijk objecten, gebruiks- en kunstvoorwerpen die de begijnen en pastoors nagelaten hadden, verzameld. Deze objecten waren opgeslagen in de Infirmierie, het Sint-Jansconvent, de pastorie, de kerk en bij de toenmalige Commissie van Openbare Onderstand (COO).*

Deze objecten werden met de hulp van onder anderen de nog actieve begijnen, zoals de overste Joanna de Boer en juffrouw Joanna Verbraeken, en de drie bewoonsters van het Convent, de juffrouwen Swerts, Lenaerts en Temmerman, en vooral van de latere conservator, de heer Louis Goris,

samengebracht in het Sint-Jansconvent, Begijnhof nr. 56.

Op 27 september 1953 werd het folkloristisch-oudheidkundig museum, zo noemde pastoor Frickel zijn museum, geopend. Er moet toen heel wat volk geweest zijn. In een kasboekje van de pastoor staat dat er op de namiddag van de opening 799 Belgische frank werd ingezameld, voor die tijd een niet-onaardig bedrag. De collectie werd vanaf 1959, met medewerking van de in dat jaar opgerichte culturele kring ‘De Vrienden van het Begijnhof’, uitgebreid en al in 1970 heeft het toenmalige bestuur van de COO een dossier ingediend bij de Dienst Monumenten & Landschappen om de vervallen achterbouw te restaureren en zo het museum uit te breiden. Pas 27 jaar later kreeg het bestuur van de intussen tot OCMW omgedoopte eigenaar groen licht. In 1997 werd het museum gesloten en startten de uitbreidingswerken onder leiding van architect Eugène Wauters. 1998 is een belangrijk jaar in de geschiedenis van het begijnhof: toen werd het Turnhoutse hof, samen met twaalf andere Vlaamse begijnhoven, ingeschreven op de UNESCO-lijst van het Werelderfgoed. Volgens mevrouw

Van Aerschot, die bij het opstellen van het dossier een belangrijke rol heeft gespeeld, waren de museumcollectie en de toen aan de gang zijnde vernieuwing van het museum een pluspunt bij de indiening van het dossier. In datzelfde jaar werd op vraag van het OCMW een werkgroep samengesteld die onder leiding van Harry de Kok de collectie moest herschikken, zodanig dat niet alleen objecten werden getoond, maar ook informatie werd gegeven over het ontstaan van de begijnenbeweging, het religieuze en dagelijkse leven op het Turnhoutse hof. Bij de heropening van het museum in 1999 konden de aanwezigen een herboren museum bewonderen en dankzij de latere restauraties, waartoe De Vrienden van het Begijnhof hun steentje hebben bijgedragen, bezitten we in Turnhout nu een uniek begijnenmuseum.”

Hugo Vanden Bossche besloot zijn overzicht met een blik op de toekomst en sprak de hoop uit dat dit museum met zijn geschiedenis van en over de begijnen van Turnhout nog heel

lang heel wat bezoekers uit binnen- en buitenland zou kunnen ontvangen:

“Wij hopen dat wat in 60 jaar is opgebouwd, nog vele jaren veel bezoekers naar het museum zal lokken, die zoals de tienduizenden die het reeds hebben bezocht, met veel lof over dit prachtige Begijnhofmuseum zullen spreken. Maar om deze collectie te kunnen bezoeken, moet het museum toegankelijk blijven en mag men niet terugkeren naar de tijd van Louis Goris, toen men regelmatig voor een gesloten deur stond.

Volgens geruchten denkt men eraan, wegens zogezegd noodzakelijke besparingen, het museum alleen nog op aanvraag voor groepen open te stellen. Het stadsbestuur zou moeten weten dat er geen begijnen meer zijn om voor hen te bidden. Daardoor zullen hun zielen veel langer in het vagevuur moeten boeten voor zo’n zondige gedachten.”

Na deze inleiding gaf de voorzitter het podium aan het Spiegel Strijkkwartet.

Spiegel Strijkkwartet

Stefan Willems gaf informatie over de componisten en de uitgevoerde werken.

De vier musici openen de concertnamiddag met een compositie van de in Brugge geboren, minder bekende componist Joseph Ryelandt (1870-1965). Hoewel zijn leven zich grotendeels in de 20ste eeuw afspeelde, was zijn stijl volbloed romantisch. Zijn werk leunde sterk aan bij César Franck en Gabriel Fauré en bevatte hoogstens enkele impressionistische toetsen. Terwijl hij, in zijn eigen tijd vooral, enige internationale erkenning genoot met zijn religieuze werken en in het bijzonder met zijn grote oratoria in de stijl van Franz Liszt en Edward Elgar, wordt tegenwoordig de verfijning van zijn kunst geapprecieerd in zijn kleinschaliger werken, vooral in zijn prachtige liederen en kamermuziek.

Van deze kamermuziek bracht het Spiegel Strijkkwartet in de stemmige Begijnhofkerk *Adagio (opus 13)*. Het is het enige fragment dat Ryelandt bewaarde uit een strijkkwartet dat hij schreef in 1895, op het einde van zijn studietijd bij Edgar Tinel. Een fijne, bijna melancholische aanzet bij het begin van het *Adagio* bloeide open in breed zingende violen, altviool en cello. Soms ingetogen, dan weer voluit zingend, klonk deze muziek in de stille Begijnhofkerk. Een gevoelvolle, innig klinkende melodie bracht de aanwezigen naar het einde van dit eerste werk.

Als tweede compositie werd het strijkkwartet van Georges Lonque (1900-1967) aangeboden. Deze in Gent geboren componist was tevens muziekpedagoog, dirigent en violist. Als violist was hij verbonden aan het orkest van de Koninklijke Opera in Gent (1914-1932). Hij was in 1935 oprichter van de Foyer de la Musique de Chambre en dirigeerde tijdens de Tweede Wereldoorlog de Gentse Opera-concerten. Als componist werd hem in 1930 de Prijs van de Muziekstichting Koningin Elisabeth toegekend voor zijn symfonisch gedicht *Aura* en in 1937 ontving hij voor zijn *Strijkkwartet* de prijs van het Maison d'Art uit Brussel. In 1949 werd hem de gouden medaille van de stad Parijs toegekend voor de uitvoeringen en publicaties van zijn werk in Frankrijk.

Het strijkkwartet van Georges Lonque is in impressionistische stijl geschreven: het vluchtige, met snel op elkaar volgende gemoedswisselingen, is typerend voor het werk. Als eerste deel vulde een sterk en vinnig aangezet *Animato*, met soms speelse, dan weer krachtig en sterk klinkende klanken, de muisstille Begijnhofkerk. Het daaropvolgende *Andante* is een rustige romance. Een fijne, zingende aanzet van de violen bloeide, samen met de warme, doorvoelde klanken van de altviool en de cello, open in volle, intiem klinkende muziek. Een fris en levendig, met een werveling van

klanken gebracht *Vivo* werd puur genieten. Met een sterke aanzet startte het *Allegro*. Een naar het einde toe enorm stuwende akkoordenwissel voerde dit werk naar een bruisend einde.

Het derde gebrachte werk was het *Strijkkwartet* van Maurice Ravel (1875-1937). Ravel componeerde dit werk in 1902-1903 en droeg het op aan zijn vriend en leraar Gabriel Fauré. Het werd voor de eerste keer uitgevoerd in maart 1904 te Parijs. Naast een vooral op virtuositeit en instrumentale klankweelde gerichte schrijfwijze ontwikkelde Ravel al spoedig een neiging tot vereenvoudiging en versobering in zijn muziek, met grote aandacht voor het detail. Het enige strijkkwartet dat Ravel schreef, wordt getypeerd als zijn gevoeligste en meest lyrische werk.

Als eerste beweging startte het *Allegro moderato* met zingende romantische klanken, gevolgd door het *Scherzo, assez vif – tres rythmé*. Een vinnig en sterk *pizzicato* wisselde af met voluit klinkende muziek: romantisch zong de altviool, gevolgd door de violen en de cello, met zijn warme sonore klank. Het *Très lent* van het derde deel liet de toehoorders nogmaals genieten van gevoelvolle, warme muziek. Sterk en krachtig, bijna als een wervelwind, weerklonken de eerste noten van het *Vif et agité* door de Begijnhofkerk.

De finale, ingezet met een 5/8ste maat, bracht de muziekliefhebbers naar het einde van dit hoogstaande jubileumconcert.

voorbeeld 5/8ste maat

Met een warm en hartelijk applaus dankten de aanwezigen de musici.

De bloemen voor de musici vertolken de dankbaarheid van het publiek

Diverse activiteiten

Sofie Wilder, coördinator van TRAM 41, sloot de namiddag af met een dankwoord aan de vzw De Vrienden van het Begijnhof en het Spiegel Strijkkwartet voor hun prachtige uitvoering. Ze feliciteerde Hugo Vanden Bossche met zijn manuscript over de begijnen, begijnhoven en het begijnhof van Turnhout, dat in het najaar verschijnt.

In een korte uiteenzetting stelde ze de nog in het begijnhof geplande activiteiten voor:

- Voor de kinderen is er deze zomer in het museum een workshop *“Pimp je begijn”*.
- In het Begijnhofmuseum wordt de vaste opstelling geactualiseerd.
- In 2015 wordt in de Begijnhofkerk en het museum een grote tentoonstelling gepland over beeldvorming van andere godsdiensten in de katholieke beeldentaal in samenwerking met Kerkwerk Multicultureel Samenleven.
- Ondanks de geruchten over besparingen is de opstart gepland van een *“crowd funding project”*¹ via *“adopt-a-book”* van de Erfgoedbibliotheek in Antwerpen. Het wordt een online platform voor fondsenwerving. Dit is vrij nieuw voor Vlaanderen. Vanuit TRAM 41 denkt men aan de digitalisering en digitale presentatie van het als Vlaams topstuk erkende 16de-eeuwse *Processionale* uit de muziekcollectie van het begijnhof.

Na een dankwoord aan Karolien Geerts en haar medewerkers, de vrijwilligers en de gidsen nodigde Sofie Wilder de aanwezigen uit op de receptie die werd aangeboden door het stadsbestuur. In de mooie binnentuin van het museum werd deze feestelijke jubileumnamiddag bij een hapje en drankje afgesloten.

Jeannine Corthals

Foto's Karolien Geerts

Noten en Literatuur

1. *Crowd funding project* of “volksinvestering” is een manier om, naast overheidssubsidies, culturele projecten te financieren door de brede gemeenschap op te roepen kleine bedragen te investeren in een bepaald doel of project waarbij men zich betrokken voelt.

interessante links:

<http://www.spiegelstringquartet.com>

<http://www.vioolhuis.be/ryelandt/biografieboekje.pdf>

http://www.svm.be/content/longue-georges?display=historical_text

[https://en.wikipedia.org/wiki/String_Quartet_\(Ravel\)](https://en.wikipedia.org/wiki/String_Quartet_(Ravel))

<http://www.free-scores.com/download-sheet-music.php?pdf=87046>

<http://www.sheetmusicplus.com/title/quartet-in-f-major-sheet-music/4305165>